

EEN PIJPENVONDST IN ALKMAAR

door F. Tymstra

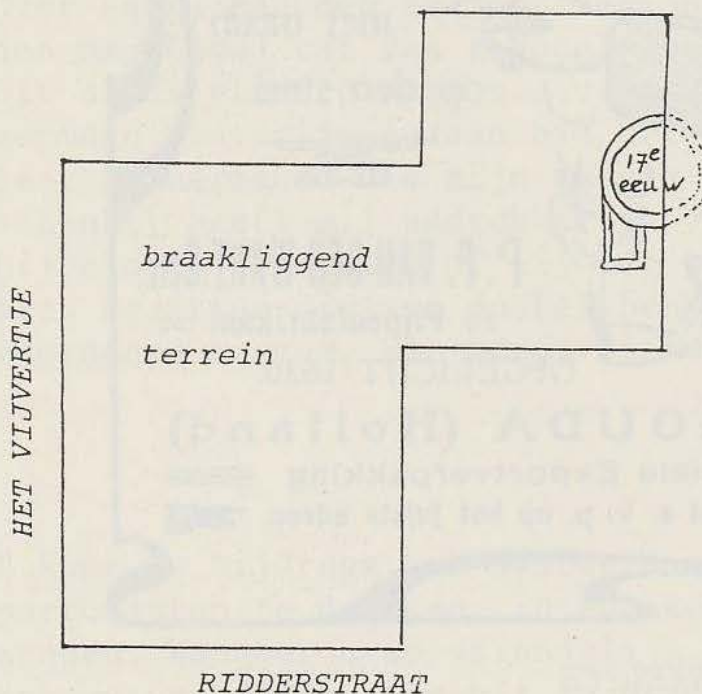
In the Archaeology of the Clay Tobacco pipe deel V beschrijft Don Duco, dat ook Alkmaar in vroeger jaren pijpenindustrie binnen zijn stadsmuren had. Het betreft de periode 1632-1681. De lokale produktie is van geringe omvang geweest en heeft derhalve weinig betekend. Het is moeilijk na te gaan hoe de Alkmaarse pijp eruit ziet, omdat bij opgravingen meestal pijpen uit Gouda gevonden worden.

In januari 1981 werd door de Heer M. Corbié op een braakliggend terrein op de hoek van de Ridderstraat en het Vijvertje een 17e-eeuwse beerput gevonden. De beerput was ongeveer 2 meter diep en 2 meter breed, en waarschijnlijk afkomstig van een van de huizen aan de Ridderstraat. De koepel was een-steens en de wanden van de put twee-steens.

Uit de put kwamen naast enig aardewerk en majolica ook pijpen te voorschijn, waaronder door glazuur aaneengeklonterde pijpen. Om de put trof men veel ovengrond aan, met o.a. klei en houtskool. Het is mogelijk, dat hier vroeger een pottenbakkerij heeft gestaan.

Geraadpleegd werd de kaart van Cornelius Drebbel uit 1597. Op deze plattegrond van Alkmaar blijkt de put zich in het centrum van de stad op een niet bebouwd deel te bevinden. De kaart laat een tuin zien van ongeveer 10 huizen lang en 5 huizen breed, beplant met bomen. Het is goed mogelijk, dat ter voorkoming van brandgevaar in deze tuin in later jaren een pottenbakkersoven heeft gestaan. Uit het feit, dat er relatief we-

nig pijpenafval gevonden is, en de pijpen gele glazuurplekken vertonen, zou het hier kunnen gaan om pijpen die door een Alkmaarse pijpenmaker gemaakt zijn en daarna tegen bakloon aan de pottenbakker zijn uitbesteed. Daarna zijn de misbaksels in zijn beerput terechtgekomen.

Situering beerput in Alkmaar

afb. 1

afb. 2

Beschrijving van de pijpen

De klei is wat geelachtig van kleur, echter dit kan ook ontstaan door het bakken op een te hoge temperatuur. De pijpen zijn niet geglaasd en matig afgewerkt. Opvallend is, dat de steel een plataandoende ovale vorm heeft, hetgeen een gevolg kan zijn van het gebruiken van een afgesleten pijpenmal. Zelfs is niet uitgesloten, dat de pijpenmaker uit een andere stad een tweedehands pijpenmal heeft gekocht om er zelf pijpen uit te maken.

De pijpen zijn ongemerkt, waardoor het vinden van de maker vrijwel uitgesloten is. De lengte van de pijp is gezien de fragmenten langer geweest dan 19 cm. In tegenstelling tot het pijptype rond Enkhuizen en Hoorn is de ketel lang en smal en gaan de steel en de onderkant van de ketel langzaam in elkaars verlengde over. De hiel is vrij klein en doet spits aan.

De inhoud van de beerput gaf geen aanleiding voor een juiste datering. Beziat men de ontwikkeling van de Nederlandse klei-pijp in de 17e eeuw in de diverse centra, dan zou men kunnen stellen, dat we te maken hebben met produkten uit het 4e kwart van de 17e eeuw, waarschijnlijk behorende tot de laatste produkten van de Alkmaarse pijpennijverheid.

afb. 1 Misbaksel, gevormd door 6 aaneengebakken ketels van Alkmaarse pijpen, voorzien van een laag geel glazuur

afb. 2 Alkmaarse type, misbaksel

afb. 3 Pijp op ware grootte

afb. 4 Fragment van een misbaksel op ware grootte; zie de smalle ketelvorm bij de steel

